

CAPITOLUL I

NOȚIUNI GENERALE DESPRE DREPTUL DE AUTOR

Secțiunea 1

Aspecte generale referitoare la protecția juridică a creației intelectuale în România¹

§1. Precizări terminologice

1.1. Preliminarii

În sistemul de drept român, „creația intelectuală” este protejată juridic indiferent de domeniul în care este realizată². Astfel, fac obiectul protecției juridice, spre exemplu, operele, creațiile conexe acestora, bazele de date³, invențiile⁴, desenele, modelele⁵, mărcile, indicațiile geografice⁶ și topografiile produselor semiconductoare⁷.

Operele⁸ sunt creații intelectuale în domeniul literar, artistic sau științific⁹, iar

¹ În același sens, a se vedea și T. Bodoască, *Considerații asupra drepturilor rezultate din creația intelectuală în reglementarea noului Cod civil* (Legea nr. 287/2009), în *Dreptul* nr. 6/2012, pp. 25 și urm.

² Potrivit art. 30 alin. (1) din Constituție, „libertatea de exprimare a gândurilor, a opiniilor sau a credințelor și libertatea creațiilor de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public, sunt inviolabile” (s.n.).

³ A se vedea art. 1 și urm. din Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe (publicată în M. Of. nr. 60 din 26 martie 1996 și, apoi, republicată în nr. 489 din 14 iunie 2018, fiind ulterior modificată și completată). Notă: atunci când, în cadrul acestei părți a lucrării, facem referire la texte legale fără să indicăm actul normativ, avem în vedere Legea nr. 8/1996.

⁴ A se vedea art. 1 și urm. din Legea nr. 64/1991 privind brevetul de invenție (publicată în M. Of. nr. 212 din 21 octombrie 1991 și, apoi, republicată în nr. 541 din 8 august 2007 și nr. 613 din 19 august 2014, fiind ulterior modificată și completată).

⁵ A se vedea art. 1 și urm. din Legea nr. 129/1992 privind protecția desenelor și modelelor (publicată în M. Of. nr. 1 din 8 ianuarie 1993 și, apoi, republicată în nr. 876 din 20 decembrie 2007, fiind ulterior modificată și completată).

⁶ A se vedea art. 1 și urm. din Legea nr. 84/1998 privind mărcile și indicațiile geografice (publicată în M. Of. nr. 161 din 23 aprilie 1998 și, apoi, republicată în nr. 337 din 8 mai 2014, fiind ulterior modificată și completată).

⁷ A se vedea art. 1 și urm. din Legea nr. 16/1995 privind protecția topografiilor produselor semiconductoare (publicată în M. Of. nr. 45 din 9 martie 1995 și, apoi, republicată în nr. 824 din 6 octombrie 2006 și nr. 211 din 25 martie 2014, fiind ulterior modificată și completată).

⁸ Pentru o definiție a operei, a se vedea T. Bodoască, *Conceptul de operă (de creație intelectuală) și condițiile de fond pentru protecția ei juridică*, în *Dreptul* nr. 5/2016, pp. 97 și urm.

⁹ A se vedea art. 7 și urm. din Legea nr. 8/1996.

invențiile¹ în orice domeniu al tehnologiei². În schimb, desenele și modelele³ sunt creații intelectuale cu rol estetic, de înfrumusețare, pentru aspectul exterior nou al produselor⁴. Mărcile⁵ și indicațiile geografice sunt diverse semne⁶, respectiv denumiri geografice⁷ la care recur, pe calea unui proces intelectual de imaginație și selecție, titularii certificatelor de înregistrare, persoane fizice sau juridice, pentru a deosebi produsele sau serviciile lor de cele ale altor persoane. În fine, topografiile produselor semiconductoare sunt „o serie de imagini legate între ele, indiferent de modalitatea în care acestea sunt fixate sau codate, reprezentând configurația tridimensională a straturilor care compun un produs semiconductor, în care fiecare imagine reproduce desenul sau o parte din desenul unei suprafețe a produsului semiconductor, în orice stadiu al fabricației sale”⁸.

Pe de altă parte, creațiile intelectuale, indiferent de domeniul și forma de exprimare, determină nașterea unor drepturi morale sau patrimoniale reglementate, de regulă, prin norme juridice speciale, derogatorii de la dreptul comun. Astfel, realizarea unei opere conferă autorului sau altor persoane, potrivit art. 10 din Legea nr. 8/1996, următoarele drepturi morale: de a decide dacă, în ce mod și când va fi adusă opera la cunoștință publică [lit. a)]; de a pretinde recunoașterea calității de autor al operei [lit. b)]; de a decide sub ce nume este adusă opera la cunoștință publică [lit. c)]; de a pretinde respectarea integrității operei și de a se opune oricărei modificări, precum și oricărei atingeri aduse operei [lit. d)]; de a retracta opera [lit. e)]. Aceste persoane beneficiază și de dreptul patrimonial de a utiliza opera (art. 12 și urm.), precum și de dreptul de suită (art. 24). De asemenea, Legea nr. 8/1996 reglementează unele drepturi morale și patrimoniale conexe drepturilor de autor (art. 92 și urm), precum și drepturi patrimoniale *sui-generis* ale fabricanților bazelor de date (art. 140 și urm.). Realizarea unei invenții conferă persoanei sau persoanelor fizice care au creat-o ori altor persoane fizice sau juridice, în temeiul Legii nr. 64/1991, dreptul la eliberarea brevetului de invenție și posibilitatea de a beneficia de dreptul moral de a decide divulgarea invenției (art. 38), precum și de dreptul patrimonial exclusiv de exploatare a invenției pe întreaga durată de valabilitate a brevetului de invenție (art. 31 și urm.). Realizatorul invenției, indiferent că este sau nu titularul brevetului de invenție, are dreptul moral de a i se menționa numele, prenumele și calitatea în cuprinsul brevetului (art. 34). Înregistrarea unui desen sau model conferă titularului certificatului de înregistrare, potrivit Legii nr. 129/1992, dreptul moral de a fi menționat pe produsele sale litera „D” (majusculă), înscrisă într-un cerc, însoțită de numele acestuia sau de numărul certificatului de înregistrare (art. 37) și dreptul patrimonial exclusiv de utilizare a desenului sau modelului

¹ Pentru o definiție a invenției, a se vedea T. Bodoașcă, A. Drăghici, *Opinii privind noțiunea invenției și condițiile de fond pentru brevetabilitatea acesteia*, în *Dreptul* nr. 6/2015, pp. 90 și urm.

² A se vedea, art. 1 lit. b), art. 7 și urm. din Legea nr. 64/1991.

³ Pentru o definiție a desenelor și modelelor, a se vedea, T. Bodoașcă, *Discuții privind noțiunea, natura și condițiile de fond pentru protecția juridică a desenelor și modelelor în cuprinsul legislației române în materie*, în *Dreptul* nr. 3/2015, pp. 90 și urm.

⁴ A se vedea, art. 2 lit. d) și urm. din Legea nr. 129/1992.

⁵ Pentru o definiție a mărcii, a se vedea, T. Bodoașcă, L.-I. Tarnu, *Contribuții la studiul reglementărilor legale privind noțiunea, condițiile de fond și motivele de refuz sau de nulitate a înregistrării mărcii*, în *Dreptul* nr. 1/2016, pp. 114 și urm.

⁶ A se vedea art. 2 din Legea nr. 84/1998.

⁷ A se vedea art. 3 lit. g) din Legea nr. 84/1998.

⁸ A se vedea: T. Bodoașcă, *Aspecte privind regimul juridic al topografiilor produselor semiconductoare*, în *Revista română de dreptul proprietății intelectuale* nr. 1/2013; T. Bodoașcă, L.-I. Tarnu, *Dreptul proprietății intelectuale*, ediția a III-a, revizuită și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 367.

înregistrat (art. 30 și urm.). Înregistrarea unei mărci sau indicații geografice conferă titularului certificatului de înregistrare, în temeiul Legii nr. 84/1998, un drept patrimonial exclusiv de utilizare a mărcii sau indicației geografice pe întreaga durată de valabilitate a certificatului de înregistrare (art. 36 și urm., respectiv art. 75 și urm.). În sfârșit, potrivit Legii nr. 16/1995, creatorii de topografii ale produselor semiconductoare au dreptul moral de a li se menționa numele și calitatea de creatori ai acestora în certificatul de înregistrare (art. 24), precum și dreptul patrimonial de exploatare a topografiei (art. 21).

1.2. Semnificația expresiei „creație intelectuală”

Contrar celor prezentate, după cum am semnalat și cu alte ocazii¹, în legislația internă a României și chiar în cea internațională există unele norme juridice de natură să susțină concluzia că numai operele sunt creații intelectuale.

Art. 1 și art. 7 din Legea nr. 8/1996 se referă la „opere de creație intelectuală”. Facem precizarea că art. 7 evocă și cerința originalității operei². În opinia noastră, atașarea la sintagma „creație intelectuală” doar „operei” este esențial greșită³, întrucât, *per a contrario*, textele legale care conțin această expresie exclud de la caracterul intelectual realizările din alte domenii decât cel literar, artistic și științific.

În lipsa unor semnificații legale, termenii operă, creație, intelectuală și originală, utilizați în construcția art. 1 și art. 7 din Legea nr. 8/1996, trebuie explicați în înțelesul lor din limba română modernă, conform art. 36 alin. (4) coroborat cu art. 37 alin. (2) din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative⁴.

În concret, în cadrul acestui limbaj, termenul operă are semnificația de „rezultat al unei activități creatoare” (s.n.)⁵. În schimb, verbul „a crea” are înțelesul de a face ceva ce nu a existat înainte⁶.

În context, originalitatea semnifică faptul că, anterior realizării operei, nu a existat alta identică⁷. Sub acest aspect, în doctrină s-a afirmat că, a face un act original, înseamnă a crea în mod personal⁸ și că opera este producția elaborată pe baza unui act de creație⁹.

¹ A se vedea T. Bodoașcă, L.-I. Tarnu, *op. cit.*, pp. 11 și urm.

² Această expresie se regăsește și în actualul Cod civil. Astfel, art. 2.624 C. civ., fiind plasat în contextul dispozițiilor de drept internațional privat (art. 2.557-2.663), are denumirea marginală „legea aplicabilă operelor de creație intelectuală” (s.n.).

³ Pentru unele detalii în legătură cu semnificația acestei expresii, se vedea: T. Bodoașcă, *Discuții privind conceptul de operă (de creație intelectuală) și condițiile de fond pentru protecția ei juridice*, cit. supra, pp. 97 și urm.; T. Bodoașcă, A. Drăghici, *Contribuții la studiul regimului juridic al bunurilor proprii ale soților prevăzute de art. 31 lit. d) din Codul familiei*, în *Revista română de dreptul proprietății intelectuale* nr. 3/2008, pp. 60 și urm.; C.R. Romișan, *Creații intelectuale, proprietate intelectuală sau drept de autor?*, în *Revista română de dreptul proprietății intelectuale* nr. 2/2008, pp. 98 și urm.

⁴ Legea nr. 24/2000 a fost publicată în M. Of. nr. 139 din 31 martie 2000 și, apoi, republicată în nr. 260 din 21 aprilie 2010, fiind ulterior modificată și completată.

⁵ A se vedea, *Dicționarul explicativ al limbii române (Dex)*, Ediția a II-a, apărut sub egida Academiei României – Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1998, p. 722.

⁶ *Ibidem*, p. 237.

⁷ *Ibidem*, p. 728.

⁸ A se vedea, A. Ionașcu, A. Comșa, N. Mureșan, *Dreptul de autor în R. S. R.*, Ed. Academiei, București, 1969, p. 35.

⁹ A se vedea, N. R. Dominte, *Dicționar de dreptul proprietății intelectuale*, Ed. C.H. Beck, București, 2009, p. 136.

Cât privește apelativul „intelectuală”, în context, acesta are sensul de activitate rațională a omului¹.

Față de aceste semnificații, observăm că opera este rezultatul activității creative, iar originalitatea și creativitatea sunt sinonime. De asemenea, în textele analizate, activitatea creativ rezultă atât explicit, din utilizarea termenului creație, cât și implicit, din folosirea noțiunilor opere și originale.

Practic, utilizarea acestor termeni împreună, în cadrul aceleași norme, generează o exprimare incorectă. Astfel, pe de o parte, sunt puse în același plan cauza (activitatea creativă) și efectul (opera) și, pe de altă parte, originalitatea și creativitatea, fiind sinonime, determină o formulare pleonastică.

În context, facem precizarea că, pentru a face obiectul dreptului de autor, opera trebuie să aparțină domeniului literar, artistic sau științific², conform art. 1 alin. (1) teza I și art. 7 din Legea nr. 8/1996 și art. 2 par. 1 din Convenția de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice³.

Domeniile evocate de art. 1 alin. (1) teza I și art. 7 din Legea nr. 8/1996, precum și de art. 2 par. 1 din Convenția de la Berna constituie criteriul esențial pentru delimitarea operei de alte categorii de creații intelectuale, cum ar fi, spre exemplu, creațiile din domeniul tehnic (invenții, desene, modele și topografiile ale produselor semiconductoare).

Chiar dacă domeniile și modalitățile de exprimare sunt diferite, este de netăgăduit faptul că toate categoriile de creații, inclusiv cele prezentate anterior, au caracter intelectual⁴. Într-adevăr, acestea nu pot fi decât rezultatul efortului creativ al individului uman, deoarece numai acesta are capacitatea de a gândi, premisă esențială pentru orice creație intelectuală. De fapt, chiar legislația specială din domeniu oferă argumente în sensul că operele⁵, creațiile conexe operelor⁶, bazele de date⁷, invențiile⁸, desenele sau modelele⁹, mărcile și indicațiile geografice sunt exclusiv produsul efortului intelectual al individului uman¹⁰.

¹ A se vedea, *Dex*, p. 497.

² De principiu, se pune problema dacă, sub aspectul domeniilor de creație, art. 1 alin. (1) teza I și art. 7 din Legea nr. 8/1996 cuprind o enumerare limitativă. În ceea ce ne privește, considerăm că răspunsul este afirmativ. Astfel, art. 1 alin. (1) teza I, după ce se referă la opere literare, artistice și științifice, evocă dreptul de autor asupra altor opere sau, altfel spus, nu se referă și la alte domenii. De asemenea, art. 7, în consens cu art. 2 paragr. 1 din Convenția de la Berna, se referă exclusiv la domeniul literar, artistic și științific. (Convenția de la Berna a fost încheiată la data de 9 septembrie 1883. România a aderat la această Convenție în data de 24 martie 1926 prin Legea nr. 152/1926. Convenția de la Berna este publicată în M. Of. nr. 156 din 17 aprilie 1998).

³ Facem precizarea că art. 2 paragr. 1 din Convenția de la Berna prevede că „termenul opere literare și artistice cuprinde toate lucrările din domeniul literar, științific și artistic (...)”.

⁴ În înțelesul curent din limba română modernă, termenul intelect are semnificația capacității omului de a gândi, de a cunoaște, de a avea o activitate rațională, de a opera cu noțiuni etc [în acest sens, a se vedea *Dex*, p. 497].

⁵ A se vedea, art. 3 și urm. din Legea nr. 8/1996.

⁶ *Ibidem*, art. 93 și urm.

⁷ *Ibidem*, art. 140 și urm.

⁸ A se vedea, art. 2 lit. g) și urm. din Legea nr. 64/1991.

⁹ A se vedea, art. 2 lit. b) și urm. din Legea nr. 129/1992.

¹⁰ Pentru unele detalii în acest sens, a se vedea: T. Bodoaşcă, L.-I. Tarnu, *op. cit.*, pp. 12 și urm; B. Florea, *Dreptul proprietății intelectuale*, Ed. C.H. Beck, București, 2012, pp. 49 și urm.

Pentru evitarea inconvenientelor semnalate, sugerăm legiuitorului ca, *de lege ferenda*, expresiile opere de creație intelectuală și „opere originale de creație intelectuală” să fie înlocuite fie cu termenul „operă”, fie cu sintagma „creație intelectuală”, la care să se adauge domeniul „literar”, „artistic”, „științific”, după caz. Evident, în cazul realizărilor din domeniul tehnic, ar trebui utilizate denumirile specifice (invenție, desen sau model, topografie a circuitelor produselor semiconductoare etc.) sau atașarea la expresia creație intelectuală a domeniului tehnic respectiv.

În sensul celor promovate de noi sunt unele legislații europene, precum cea elvețiană și germană. Astfel, în cadrul acestora, opera, în esență, este explicată prin creație intelectuală¹. Mai mult, art. 2 par. 1 și urm. din Convenția de la Berna se referă direct la opere literare și artistice, fără să utilizeze termenul creație. De fapt, această exprimare rezultă și din prima parte a art. 1 alin. (1) teza I din Legea nr. 8/1996.

Fiind creații intelectuale, operele și creațiile din domeniul tehnic sunt exclusiv rezultatul activității umane. Într-adevăr, numai omul dispune de capacitatea de a gândi logic, de a avea rațiune, adică de posibilitatea de a cunoaște, de a înțelege și de a sesiza sensul și legătura dintre persoane, lucruri sau fenomene². În alți termeni, numai omul are capacitate creativă.

1.3. Drepturi cu privire la creația intelectuală

Există unele acte normative interne și internaționale³ care se referă generic la dreptul de proprietate intelectuală⁴ și dreptul de proprietate industrială⁵.

Neîndoielnic, ambele expresii pun problema restrângerii incidenței textelor respective doar la dreptul de proprietate, fiind exclusă, *per a contrario*, aplicarea lor în cazul celorlalte drepturi patrimoniale (reale sau de creanță) și drepturilor morale (nepatrimoniale) generate de creația intelectuală.

Sintagma dreptul de proprietate industrială are în vedere, potrivit art. 1 par. 2 din Convenția de la Paris (1883), „brevetele de invenție, modelele de utilitate, desenele sau modelele, mărcile de fabrică sau de comerț, mărcile de serviciu, numele comercial și indicațiile de proveniență sau denumirile de origine, precum și reprimarea concurenței neloiale”.

De asemenea, observăm că, în pofida utilizării acestor expresii, legislația specială din domeniu protecției juridice a creației intelectuale nu consacră norme și pentru dreptul de proprietate.

¹ Pentru unele detalii în acest sens, a se vedea A. Circa, *Protecția drepturilor intelectuale. Actualități și perspective*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 40.

² A se vedea *Dex*, p. 887.

³ A se vedea art. 1 paragr. 2 din Convenția internațională pentru protecția proprietății industriale. Această Convenție a fost semnată la Paris, în anul 1883. România a ratificat Convenția de la Paris prin Decretul nr. 1177/1968, (publicat în B. Of. nr. 1 din 6 ianuarie 1969).

⁴ A se vedea art. 978-979 C. pr. civ. Aceste articole sunt instituite sub denumirea „măsuri provizorii în materia drepturilor de proprietate intelectuală” (s.n.). Cel mai probabil, exprimarea a fost inspirată din denumirea și normele Directivei nr. 2004/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind respectarea drepturilor de proprietate intelectuală (s.n.). [Această Directivă a fost publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L 15745 din 30 aprilie 2004].

⁵ A se vedea, art. 2.625 C. civ. Probabil, această expresie a fost preluată din denumirea și normele Convenției de la Paris (1883).

Situația semnalată nu poate fi interpretată în sensul că, în cazul creației intelectuale, în general, și a celei industriale, în special, este exclusă nașterea și protecția juridică a dreptului de proprietate. În realitate, indiferent de domeniul în care este realizată sau este aplicată, creația intelectuală¹ dă naștere, pentru realizatorii ei sau pentru alte persoane, mai ales, la dreptul de proprietate.

Evident, în lipsa unor norme speciale derogatorii, dreptul de proprietate asupra creației intelectuale este supus dispozițiilor de drept comun, prevăzute de art. 555 și urm. C. civ. De asemenea, dreptul de proprietate, presupunând și prerogativa posesiei, poate avea ca obiect doar suportul material în care este exteriorizată creația intelectuală.

În opinia noastră, pentru eliminarea efectului restrictiv al expresiilor *drept de proprietate intelectuală*, respectiv *drept de proprietate industrială* și pentru a reflecta împrejurarea că sunt supuse protecției juridice o multitudine de drepturi (patrimoniale și nepatrimoniale) rezultate din creația intelectuală, propunem ca, *de lege ferenda*, acestea să fie înlocuite cu sintagma generică *drepturi de creație intelectuală* sau cu unele specifice fiecărui gen de creație (*drepturi asupra operei*, *drepturi asupra invenției* etc.).

Evident, procedând astfel, este eliminat riscul excluderii de la protecție juridică a vreunei categorii de drepturi, indiferent de natura creației intelectuale care le generează.

În consens, cu cele prezentate, considerăm că rămâne de analizat, mai ales de către Comisia de specialitate a Consiliului Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare pentru „științe juridice”, dacă denumirea disciplinei (obligatorii) *Dreptul proprietății intelectuale*, predată în cadrul „programelor de drept” la nivel de licență, nu ar trebui înlocuită cu expresia *Dreptul creației intelectuale*.

§2. Acte normative privind protecția juridică a creației intelectuale în România

În prezent, în România, creația intelectuală este protejată juridic, în principal, de următoarele acte normative²:

– Constituția României [art. 15 alin. (1) și art. 30 alin. (1), alin. (6)-(8)]³;

¹ În context, exprimăm opinia că, din punctul de vedere al normelor de drept civil, „creațiile intelectuale” sunt lucruri corporale sau incorporale. Spre exemplu, o pictură este un lucru corporal, întrucât are existență fizică perceptibilă direct cu ajutorul simțurilor umane. În schimb, o interpretare muzicală este un lucru incorporal. Evident, întocmai ca în cazul oricăror altor lucruri, și asupra creațiilor intelectuale pot fi exercitate diverse drepturi patrimoniale, inclusiv cel de proprietate. În acest caz, „creația intelectuală” (lucrul corporal sau incorporal) și „dreptul patrimonial” alcătuiesc categoria juridică a „bunului”, conform art. 535 C. civ. (pentru unele detalii privind înțelesul termenului „bunuri”, a se vedea T. Bodoașcă, N. Saharov, *Considerații critice în legătură cu reglementarea bunurilor în Codul civil*, în *Dreptul* nr. 1/2014, pp. 57 și urm.).

² Pentru o prezentare a evoluției istorice a reglementărilor juridice interne și a celor internaționale din domeniu, a se vedea: Y. Eminescu, *Dreptul de autor. Legea nr. 8/1996 comentată*, Ed. Lumina Lex, București, 1997, pp. 22-24; B. Florea, *op. cit.*, pp. 21-25; V. Roș, *Dreptul proprietății intelectuale*, Ed. Global Lex, București, 2000, pp. 39-41. Pentru unele aspecte critice privind actuala reglementare a dreptului de autor și a celor conexe, a se vedea C. C. Curt, *Opinii asupra unor prevederi ale Legii nr. 8/1996 privind dreptul de autor și a celorlalte drepturi conexe*, în *Dreptul* nr. 12/2000, pp. 39-43.

³ Potrivit art. 15 alin. (1) din Constituție, „cetățenii beneficiază de drepturile și libertățile consacrate prin Constituție și prin alte legi și au obligațiile prevăzute de acestea”. De asemenea, în temeiul art. 30 alin. (1) din

- Cod civil (art. 252 și urm.);
- Codul de procedură civilă (art. 978-979);
- Codul penal (art. 324 și urm.);
- Legea nr. 64/1991 privind brevetele de invenție;
- Legea nr. 129/1992 privind protecția desenelor și modelelor;
- Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe;
- Legea nr. 84/1998 privind mărcile și indicațiile geografice;
- Legea nr. 206/2004 privind buna conduită în activitatea de cercetare științifică, dezvoltare tehnologică și inovare¹;
- Legea nr. 344/2005 privind unele măsuri pentru asigurarea respectării drepturilor de proprietate intelectuală în cadrul operațiunilor de vămuire;
- Hotărârea Guvernului nr. 833/1998 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a Legii nr. 84/1998 privind mărcile și indicațiile geografice²;
- Hotărârea Guvernului nr. 579/1999 pentru aprobarea Metodologiilor privind utilizarea repertoriului de opere muzicale al organismelor de gestiune colectivă a drepturilor de autor și a tabelor cuprinzând drepturile patrimoniale cuvenite autorilor³;
- Hotărârea Guvernului nr. 499/2003 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a Legii nr. 64/1991 privind brevetele de invenție⁴;
- Hotărârea Guvernului nr. 1171/2003 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a Legii nr. 129/1992 privind protecția desenelor și modelelor⁵ etc.

Evident, drepturile ce decurg din creația intelectuală sunt ocrotite prin norme aparținând și altor ramuri de drept, cum ar fi, spre exemplu, cele ale dreptului administrativ, dreptului muncii, dreptului penal și dreptului procesual civil.

În plan internațional, există o serie de acte normative, la care România este parte ori la care a aderat sau pe care le-a ratificat, care protejează creația intelectuală, dintre care, *exempli gratia*, evocăm următoarele:

- Convenția internațională pentru protecția proprietății industriale (Paris, 1883)⁶;
- Convenția de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice (Paris, 1886)⁷;
- Convenția universală privind dreptul de autor (Geneva, 1952);
- Convenția internațională pentru protecția artiștilor interpreți sau executanți, a producătorilor de fonograme și a organismelor de radiodifuziune (Roma, 1961)⁸;

Constituție, „libertatea de exprimare a gândurilor sau a credințelor și libertatea creațiilor de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public, sunt inviolabile”.

¹ Legea nr. 206/2004 a fost publicată în M. Of. nr. 505 din 4 iunie 2004, fiind ulterior modificată și completată.

² M. Of. nr. 455 din 27 noiembrie 1998.

³ M. Of. nr. 472 din 30 septembrie 1999.

⁴ M. Of. nr. 348 din 22 mai 2003.

⁵ Republicată în M. Of. nr. 741 din 23 octombrie 2003.

⁶ Convenția de la Paris a fost revizuită: la Bruxelles, la 14 decembrie 1900; la Washington, la 2 iunie 1911; la Haga, la 2 iunie 1943; la Lisabona, la 31 octombrie 1958 și la Stockholm, la 14 iulie 1967.

⁷ România a aderat la Convenția de la Berna la data de 24 martie 1926 prin Legea nr. 152/1926. Convenția de la Berna a fost revizuită: la Berlin, la data de 13 noiembrie 1908; la Roma, la data de 2 iunie 1928; la Bruxelles, la data de 26 iunie 1948; la Stockholm, la data de 14 iulie 1967; la Paris, la data de 24 iulie 1971. De asemenea, această convenție a fost modificată la data de 28 septembrie 1979.

⁸ România a aderat la această Convenție prin Legea nr. 76/1998 (publicată în M. Of. nr. 148 din 14 aprilie 1998).

- Tratatul de cooperare în domeniul brevetelor (Washington, 1970)¹;
- Tratatul privind dreptul mărcilor (Geneva, 1994)².

De asemenea, la nivel Uniunii Europene au fost adoptate numeroase directive privind protecția juridică a principalelor categorii de creații intelectuale. Spre exemplu, în domeniul dreptului de autor și a drepturilor conexe, au fost adoptate următoarele directive:

- Directiva Consiliului 91/250/CEE din 14 mai 1991 privind protecția juridică a programelor pentru calculator³;
- Directiva Consiliului 92/100/CEE din 19 noiembrie 1992 privind dreptul de închiriere și de împrumut și anumite drepturi conexe dreptului de autor în domeniul proprietății intelectuale⁴;
- Directiva Consiliului 93/83/CEE din 27 septembrie 1993 privind armonizarea anumitor dispoziții referitoare la dreptul de autor și drepturile conexe aplicabile difuzării de programe prin satelit și retransmisiei prin cablu⁵;
- Directiva Consiliului 93/98/CEE din 29 octombrie 1993 privind armonizarea duratei de protecție a dreptului de autor și a anumitor drepturi conexe⁶;
- Directiva Parlamentului European și a Consiliului 96/9/CE din 11 martie 1996 privind protecția juridică a bazelor de date⁷;
- Directiva Parlamentului European și a Consiliului 2001/29/CE din 22 mai 2001 privind armonizarea anumitor aspecte ale dreptului de autor și drepturilor conexe în societatea informațională⁸;
- Directiva Parlamentului European și a Consiliului 2001/84/CE din 27 septembrie 2001 privind dreptul de suită în beneficiul autorului unei opere de artă originale⁹;
- Directiva Parlamentului European și a Consiliului 2004/48/CE din 29 aprilie 2004 privind asigurarea respectării drepturilor de proprietate intelectuală¹⁰;
- Directiva 2011/77/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 27 septembrie 2011 de modificare a Directivei 2006/116/CE privind durata de protecție a dreptului de autor și a anumitor drepturi conexe¹¹;
- Directiva 2012/28/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 privind anumite utilizări permise ale operelor orfane¹²;
- Directiva 2014/26/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 februarie 2014 privind gestiunea colectivă a drepturilor de autor și a drepturilor conexe și acordarea de licențe multiteritoriale pentru drepturile asupra operelor muzicale pentru utilizare online pe piața internă¹³.

¹ România a ratificat acest Tratat prin Decretul nr. 81/1979 (publicată în M. Of. nr. 22 din 8 martie 1979).

² România a aderat la acest Tratat prin Legea nr. 4/1998 (publicată în M. Of. nr. 10 din 14 ianuarie 1998).

³ Publicată în Jurnalul Oficial al Comunităților Europene nr. L 122 din 17 mai 1991.

⁴ *Ibidem*, nr. L 346 din 24 noiembrie 1992.

⁵ *Ibidem*, nr. L 248 din 6 octombrie 1993.

⁶ *Ibidem*, nr. L 290 din 24 noiembrie 1993.

⁷ *Ibidem*, nr. L 077 din 27 martie 1996.

⁸ *Ibidem*, nr. L 006 din 10 ianuarie 2002.

⁹ *Ibidem*, nr. L 272 din 13 octombrie 2001.

¹⁰ *Ibidem*, nr. L 157 din 30 aprilie 2004.

¹¹ *Ibidem*, nr. L 265 din 11 octombrie 2011.

¹² *Ibidem*, nr. L 299 din 27 octombrie 2012.

¹³ *Ibidem*, nr. L 84 din 20 martie 2014.

Facem precizarea că toate aceste directive sunt transpuse în dreptul intern al României, conform art. 209 din Legea nr. 8/1996.

În prima parte a lucrării vom analiza problematica juridică a creațiilor intelectuale din domeniul literar, artistic și științific, iar în cea de a doua a creațiilor intelectuale din domeniul tehnic.

Secțiunea a 2-a

Obiectul dreptului de autor

§1. Aspecte generale privind obiectul dreptului de autor

1.1. Noțiunea de operă¹

Ab initio, semnalăm că Legea nr. 8/1996 nu cuprinde o definiție explicită pentru „operă”, modalitate clasică a creațiilor intelectuale din domeniul literar, artistic și științific. De fapt, nici doctrina, cu excepția unor cazuri singulare², nu are preocupări sistematice în acest sens.

Cu toate acestea, în consens cu unele opinii exprimate în literatura de specialitate, definiția operei poate fi dedusă, mai ales, din dispozițiile art. 1 și art. 7 din Legea nr. 8/1996.

Astfel, reiterăm că, în temeiul art. 1, „dreptul de autor asupra unei opere literare, artistice sau științifice, precum și asupra altor opere de creație intelectuală este recunoscut și garantat în condițiile prezentei legi” [alin. (1) teza I]. „Opera de creație intelectuală este recunoscută și protejată, independent de aducerea la cunoștința publică, prin simplul fapt al realizării ei, chiar în formă nefinalizată” [alin. (2)]. În schimb, potrivit art. 7, „constituie obiect al dreptului de autor operele originale de creație intelectuală în domeniul literar, artistic sau științific, oricare ar fi modalitatea de creație, modul sau forma de exprimare și independent de valoarea și destinația lor (...)”.

Pentru a fundamenta logico-juridic o definiție a operei, considerăm că ar trebui avute în vedere aspectele care urmează.

În primul rând, atât art. 1 (în ambele aliniate), cât și art. 7 se referă la „opere de creație intelectuală”. În plus, art. 7 prevede și cerința „originalității” operelor. De asemenea, ambele articole au în vedere operele „literare”, „artistice” și „științifice”. În plus, art. 1 alin. (1) teza I se referă generic și la „alte opere”. În context, apreciem că amalgamarea aspectelor care se repetă cu cele de inconsecvență normativă denotă lipsă de viziune în construcția acestor texte și chiar o preocupare discutabilă a legiuitorului pentru evitarea surselor de interpretări diverse.

În al doilea rând, după cum am precizat în debutul lucrării, în lipsa unor semnificații legale, termenii „operă”, „creație”, „intelectuală”, „originală”, „literar”, „artistic” și

¹ În același sens, a se vedea T. Bodoaşcă: *Discuții privind conceptul de operă (de creație intelectuală) și condițiile de fond pentru protecția ei juridică*, cit. supra, pp. 97 și urm.; *Idem*, *Studii de dreptul proprietății intelectuale*, Ed. Universul Juridic, București, 2018, pp. 7 și urm.

² A se vedea: T. Bodoaşcă, L.-I. Tarnu, *op. cit.*, p. 17; A. Circa, *op. cit.*, p. 40.

„științific”, utilizați în construcția art. 1 alin. (1) teza (1) și art. 7, trebuie explicați în înțelesul lor curent din limba română modernă.

În al treilea rând, pentru a face obiectul dreptului de autor, opera trebuie să aparțină domeniului „literar”, „artistic” sau „științific”, însă cu condiția ca, în toate cazurile, să fie o creație intelectuală.

Termenul „literar” semnifică ceva ce aparține sau se referă la literatură, adică domeniului de creație care are ca principal mijloc de exprimare „limba”¹.

Apelativul „artistic” are sensul apartenenței la „artă”², adică la activitatea umană ce are ca scop realizarea de „creații estetice”, utilizând mijloace de exprimare specifice³.

În sfârșit, termenul „științific” semnifică apartenența la știință, adică la un ansamblu sistematic de cunoștințe din diverse domenii⁴.

De principiu, se pune problema dacă, sub aspectul „domeniilor” de creație, art. 1 alin. (1) teza I și art. 7 cuprind o enumerare limitativă.

În ceea ce ne privește, fără a relua, reiterăm că răspunsul este afirmativ.

Oricum, domeniile evocate de art. 1 alin. (1) teza I și art. 7 constituie „criteriul esențial” pentru delimitarea operei de alte categorii de creații intelectuale. Astfel, după cum s-a precizat deja, spre exemplu, creațiile din „domeniul tehnic” sunt „invenții”, „desene” sau „modele”.

Fiind evident faptul că Legea nr. 8/1996 cuprinde o enumerare limitativă a domeniilor de creație, se impune precizarea că nu toate „creațiile intelectuale”, aparținând chiar acestor domenii, sunt opere. Astfel, fără a intra în detalii în acest context, art. 9 enumeră șase „categorii de creații intelectuale” care nu beneficiază de protecția legală consacrată dreptului de autor sau, altfel spus, din punct de vedere juridic, acestea nu sunt considerate „opere”.

În al patrulea rând, opera este „recunoscută și protejată independent de aducerea la cunoștința publică, prin simplul fapt al realizării ei, chiar în formă nefinalizată”, conform art. 1 alin. (2) din Legea nr. 8/1996⁵. Regula înscrisă în acest text este absolut firească, întrucât aducerea operei la cunoștința publică este, potrivit art. 10 lit. a), un drept moral al autorului. Condiționarea protecției juridice a operei de aducerea ei la cunoștința publică ar transforma acest drept într-o obligație, ceea ce, din punct de vedere logico-juridic, este inadmisibil.

În al cincilea rând, în temeiul art. 7, opera este protejată juridic „oricare ar fi modalitatea de creație”, „forma concretă de exprimare”, „valoarea” sau „destinația” ei.

În context, facem precizarea că, în vechea reglementare, în temeiul art. 2 alin. (3) din Decretul nr. 321/1956 privind dreptul de autor⁶, dreptul de autor lua naștere din momentul când opera îmbrăca „formă de manuscris, schiță, temă, tablou ori altă formă concretă”.

¹ A se vedea *Dex*, p. 577.

² *Ibidem*, p. 62.

³ *Ibidem*, p. 61.

⁴ *Ibidem*, p. 1061.

⁵ Potrivit art. 1 alin. (3) din Legea nr. 8/1996, „dispozițiile prezentei legi se aplică numai în condițiile respectării legislației naționale în materia prelucrării datelor”. Facem precizarea că acest text a fost introdus prin ARTICOLUL UNIC pct. 1 din Legea nr. 15/2019 pentru modificarea și completarea Legii nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe (publicată în M. Of. nr. 33 din 11 ianuarie 2019). În ceea ce ne privește, considerăm că dispozițiile art. 1 alin. (3) sunt inutile. Astfel, este de necontestat faptul că normele juridice în vigoare la un anumit moment dat, alcătuind sistemul de drept, se aplică, în primul rând, ținând cont de corelațiile ce există între ele.

⁶ Decretul nr. 321/1956 a fost publicat în B. Of. nr. 18 din 27 iunie 1956 și abrogat expres prin art. 154 alin. (2) din Legea nr. 8/1996.

În al șaselea rând, pentru a fi protejată juridic, opera trebuie să fie conformă cu ordinea publică și bunele moravuri, ca limite generale ale activității umane, conform art. 14 C. civ.

În al optulea rând, de regulă, în doctrină termenului „creație” îi este atașat apelativul „original”. În opinia noastră, această precizare nu este necesară, întrucât „a crea” înseamnă a realiza ceva care nu a existat anterior¹, adică a face ceva original.

Față de aceste sublinieri, considerăm că opera poate fi definită o *creație intelectuală în domeniul literar, artistic sau științific, recunoscută și protejată juridic prin simplul fapt al realizării ei, chiar în formă nefinalizată, indiferent de modalitatea de înfăptuire, forma concretă de exprimare, valoarea sau destinația ei.*

Pe de altă parte, din ansamblul normelor cuprinse în art. 7-9 din Legea nr. 8/1996 se poate deduce că operele pot fi grupate după diverse criterii, dintre care, cu titlu de exemplificare, evocăm următoarele:

- după contribuția autorului la realizarea lor, se face distincție între opere absolut originale și opere derivate;
- după domeniul creației, sunt opere literare, artistice și științifice;
- după modul de exprimare, operele sunt scrise, orale, realizate prin metode analoge fotografiei etc;
- după numărul persoanelor care au contribuit la realizarea lor, sunt opere cu un singur autor sau simple, opere comune și opere colective.

1.2. Condițiile de fond pentru protecția juridică a operei²

Din definiția propusă, rezultă condițiile de fond pentru protecția juridică a operei, și anume: să fie o creație intelectuală; creația intelectuală să aparțină domeniului literar, artistic sau științific.

În schimb, în doctrină³, de regulă, sunt analizate următoarele condiții: opera să fie originală, rezultat al activității de creație intelectuală; opera să îmbrace o formă concretă de exprimare, perceptibilă simțurilor; opera să fie susceptibilă de aducere la cunoștință publică.

În legătură cu aceste condiții, considerăm că se impun și sublinierile care urmează.

În primul rând, după cum am precizat anterior, „originalitatea” este sinonimă cu „creativitatea”. Cu toate acestea, majoritatea autorilor, probabil influențați de modul defectuos în care este redactat textul art. 7, atașează „originalității” „activitatea de creație intelectuală”, ca și cum acestea ar fi aspecte diferite⁴.

Subliniem că, la nivelul Uniunii Europene, în cazul unor creații intelectuale, sinonimia dintre „originalitate” și „creativitate” are consacrare juridică. Astfel, potrivit art. 1 alin. (3)

¹ A se vedea, *Dex*, p. 237.

² În același sens, a se vedea T. Bodoașcă: *Discuții privind conceptul de operă (de creație intelectuală) și condițiile de fond pentru protecția ei juridică*, cit. supra, pp. 105 și urm.; *Idem*, *Studii de dreptul proprietății intelectuale*, cit. supra, pp. 14 și urm.

³ A se vedea: G. Gheorghiu, C. Cernat, *Dreptul proprietății intelectuale*, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 32; Y. Eminescu, *op. cit.*, p. 77; B. Florea, *op. cit.*, pp. 54 și urm.; I. Macovei, *Dreptul proprietății intelectuale*, ed. a II-a, Ed. C.H. Beck, București, 2006, p. 323; C.R. Romițan, *Originalitatea, condiție esențială de protecție a creațiilor intelectuale din domeniul literar, artistic și științific*, în *Dreptul nr. 7/2008*, p. 72; V. Roș, *op. cit.*, pp. 79 și urm.

⁴ A se vedea: B. Florea, *op. cit.*, pp. 54 și urm.; I. Macovei, *op. cit.*, p. 323; V. Roș, *op. cit.*, pp. 79 și urm.